

VELDWERK IN NEDERLANDSE LAAGVEENPLASSEN IN 1995

P.J. van Helsdingen

Natuurhistorisch Museum, Leiden

SUMMARY

In recent years a number of fenlands in the Netherlands were visited and the spider fauna of the shore vegetation was studied from a boat. Some preliminary results are presented here. Nine of the species commented on appear to be characteristic for this type of habitat; only *Clubiona rosserae* Locket was collected outside this strictly defined habitat by sweeping a reed-moss vegetation (it has also been found in the eastern part of the country). One species is recorded for the first time from the Netherlands (*Entelecara omissa* O.P.-Cambridge).

INLEIDING

Al vele jaren gaat mijn belangstelling uit naar natte gebieden: hoogvenen, laagvenen, oevers van waterlopen, drassige kwelsituaties. Vanuit Leiden zijn de laagveenplassen gemakkelijker te bereiken dan de Nederlandse hoogveenrestanten, en daarom concentreerde ik mij de laatste jaren meer op de plassen ten Oosten van de Vecht (Utrecht en Noord-Holland), de laagveenplassen ten Westen van de Vecht (Utrecht, Noord- en Zuid-Holland), en de kop van Overijssel (Weerribben, De Wieden); daarnaast nog enkele plaatsen in Friesland (Rottige Meente, de Oude Venen). In het begin was ik vooral geïnteresseerd in de verspreiding, oecologie en biologie van *Dolomedes plantarius*, maar natuurlijk zie je ook andere spinnen. Inmiddels is het daarom een vergelijkend faunistisch onderzoek naar de spinnenfauna van laagveenplassen geworden.

In 1995 kreeg ik daarbij hulp van Peter Gajdos van het Institute of Landscape Ecology in Nitra, Slowakije, die hier in de zomer kwam werken om ervaring op te doen met de West-Europese spinnenfauna. Samen bezochten wij in mei en juni, lichaamsconditie en weder dienende, vele gebieden. Vier handen verzamelen meer dan twee en je merkt ook goed hoe iemand anders soms heel anders zoekt, en dus andere soorten vindt. Samen sprokelden wij heel wat bij elkaar.

Wij verzamelden steeds vanuit een boot en met de hand, een enkele keer met een sleepnet vanuit de boot. Dit is een zeer beperkte methodiek en wij beperkten ons bovendien tot één enkel biotoop, de oevervegetatie van bevaarbare watergangen. De spinnenfauna van deze ecotone wordt natuurlijk beïnvloed door de fauna van de aangrenzende stukken land en dat is in onze aantekeningen zoveel mogelijk opgenomen. Een complete lijst van soorten zal ik hier nu niet geven, maar later volledig publiceren. Enkele bijzonderheden worden hier alvast vermeld.

Clubiona juvenis Simon

[Noord-Maarsseveense Plas, Kortenhoefse Plassen, Ankeveense Plassen, Naardermeer, De Wieden]

C. juvenis werd in 1994 al bij de Noord-Maarsseveense plas gevonden, en nu, in 1995, op een aantal andere plaatsen: Ankeveense Plassen, Kortenhoefse Plassen, Naardermeer en De Wieden. De soort was in 1982 al voor het Naardermeer vermeld door Benno de Jong (De Jong, 1982). Ze zitten vaak in dode rietstengels en vallen op door hun grote midden-voor ogen.

Clubiona rosserae Locket

[Naardermeer, De Wieden]

In 1995 werd deze soort op een riet-mos perceel bij het Naardermeer gevonden. Al eerder vond ik *C. rosserae* in De Wieden en in de Meinweg (Limburg). In alle gevallen ging het om maar enkele exemplaren. De individuen zitten vaak ingesponnen in omgeslagen bladen van gras e.d. en

kunnen in het veld eigenlijk direct worden herkend aan de bleke kleur met roze rugstreep en de geringe afmetingen.

Dolomedes plantarius (Clerck)

[Noord-Maarsseveense Plas, Molenpolder, Kortenhoefse Plassen, Ankeveense Plassen, Naardermeer, De Wieden, Weerribben, Rottige Meente]

In vele van de bezochte gebieden werd deze soort gevonden, zij het in sterk wisselende dichtheden. Tot nu toe (nog) niet in Botshol, de Nieuwkoopse plassen, de Reeuwijkse Plassen, het Wormer- en Jisperveld, en de Oude Venen (bij Eernewoude in Friesland). Wij konden een paar nieuwe stippen toevoegen aan mijn kaart van 1993 (Van Helsdingen, 1993 a,b). Het blijft een buitengewoon boeiende soort waar nog veel aan te onderzoeken valt. Op de meeste plaatsen lag het percentage van de lichte, ongebandeerde, vaak olijfgroen gekleurde vorm boven de 50%. De jonge exemplaren (in de nazomer en herfst geboren) vind je het volgend voorjaar massaal in de oevervegetatie, vlak boven of op het water. Ik vond ze nooit op grotere hoogte op bladeren zittend, de karakteristieke plek voor *D. fimbriatus* (Cl.). Ik heb beide soorten ook nooit op één plaats samen aangetroffen.

Enoplognatha caricis (Fickert) [?= *E. tecta* (Keyserling)]

[Molenpolder, Noord-Maarsseveense Plas, Kortenhoefse Plassen, De Wieden, Weerribben]

Op sommige plaatsen erg talrijk voorkomend, met name in randen met moerasvarentjes en in *Carex*-vegetaties in het water. De volwassen dieren zijn te vinden in mei-juni, maar later in het jaar kom je vooral eicocons tegen en juvenielen.

Theridion hemerobium Simon

[Reeuwijkse Plassen, Nieuwkoopse Plassen, Noord-Maarsseveense Plas, Molenpolder, Kortenhoefse Plassen, Ankeveense Plassen, Vinkeveense Plassen, Naardermeer, Wormer- en Jisperveld, De Wieden, Weerribben, de Oude Venen]

Deze soort is lang als *Theridion pictum* (Walckenaer) door het leven gegaan, maar dat is een grotere soort met geringde poten en voorkomend in wat drogere biotopen. *T. hemerobium* vonden wij zeer algemeen in vrijwel alle onderzochte gebieden; alleen Botshol leverde geen waarnemingen op. Grote aantallen waren geen uitzondering. Vaak kwam in de zelfde biotoop ook *Theridion instabile* O.P.-Cambridge voor.

Theridiosoma gemmosum (L. Koch)

[Noord-Maarsseveense Plas, Molenpolder, Kortenhoefse Plassen, Ankeveense Plassen, Naardermeer, Botshol, Weerribben]

Tot nu toe niet gevonden in de Nieuwkoopse Plassen, de Reeuwijkse Plassen, Wormer- en Jisperveld, De Wieden, en de Oude Venen. Dit is blijkbaar toch wel "de" biotoop voor deze soort en zo wordt hij ook door Maurer & Hänggi (1990) gekarakteriseerd: "Op waterplanten en *Carex*-bulten, tussen riethalmen, in dichte rietvelden, in vochtige kruidenvegetaties." Bij het verzamelen herken je de dieren niet alleen direct aan hun vorm en tekening, maar ook aan de wonderbaarlijke manier waarop ze, schijnbaar zonder een enkele pootbeweging, langs een onzichtbare draad opzij glijden - dus zich niet aan een draad laten zakken maar langs een bestaande draad afglijden.

Tetragnatha striata L. Koch

[Reeuwijkse Plassen, Nieuwkoopse Plassen, Noord-Maarsseveense Plas, Molenpolder, Kortenhoefse Plassen, Ankeveense Plassen, Botshol, Naardermeer, Wormer- en Jisperveld, De Wieden, Weerribben]

Deze soort werd in alle terreinen aangetroffen en is de meest algemene soort van de Tetragnathidae in de oeverzones. Opvallend is hun gedrag: bij verstoring laten zij zich onmiddellijk op het water vallen en lopen dan zo snel mogelijk weg over het wateroppervlak. Ze hebben nooit zo opvallende webben als de andere *Tetragnatha*'s en vooral in de oude zeggevegetaties en rietrestanten van het vorige jaar vallen ze door hun beige kleur niet op.

Donacochara speciosa (Thorell)

[Nieuwkoopse Plassen, Noord-Maarsseveense Plas, Kortenhoefse Plassen, Ankeveense Plassen, Naardermeer, De Wieden, Weerribben]

Niet in het Wormer- en Jisperveld en de Reeuwijkse Plassen, maar verder vrijwel overal gevonden. Laag boven het water, vaak diep verscholen en weggekropen in de laagste delen van een plant, bijv. in de voet van bladscheden van *Cladium mariscus* (Galigaan). In onze laagveenplassen is de soort zeker niet zeldzaam te noemen, maar ze komt ook daarbuiten voor in mesotrofe oever- en moerasvegetaties.

Entelecara omissa O.P.-Cambridge

[Ankeveense Plassen, Kortenhoefse Plasen]

Tot mijn verbazing dook deze soort, die niet eerder in ons land was verzameld, op een paar plaatsen op: Ankeveense Plassen (1993 en 1995) en Kortenhoefse Plassen (1995). Alles bij elkaar vonden wij zes exemplaren (1 ♂ 5 ♀), dus veel is er nog niet over te zeggen.

Hypomma fulvum Bösenberg

[Reeuwijkse Plassen, Nieuwkoopse Plassen, Noord-Maarsseveense Plas, Molenpolder, Kortenhoefse Plassen, Ankeveense Plassen, Botshol, Naardermeer, Wormer- en Jisperveld, De Wieden, Weerribben]

Een algemene soort in de meeste laagveenplassen, ze ontbrak alleen in Botshol en de Oude Venen bij Eernewoude, maar daar was ik wellicht niet in het juiste jaargetijde. Ze komt meestal samen met *H. bituberculatum* (Wider) voor, vaak in even grote aantallen.

LITERATUUR

Helsdingen, P.J. van, 1993a. Grote wolfspinnen in Nederland. - Jaarboek Natuur 1993: 56-62.

Helsdingen, P.J. van, 1993b. Gerande oeverspinnen in Nederland. - Nieuwsbrief Spined 7: 17-19.

Jong, B. de, 1982. Nieuwe soorten van spinnen voor de Nederlandse fauna (Araneae). - Entomologische Berichten 42: 113-115.

Maurer, R. & A. Hänggi, 1990. Katalog der schweizerischen Spinnen. ca 400 pp. - Documenta Faunistica Helvetiae 12.